

Sammenstilling av innspill til Folkepanel om bærekraftig forbruk på dilemmaer og utfordringer under åpen samling 10.12.2024

Dilemmaer

- **Hvordan kan vi omstille oss til et bærekraftig forbruk uten å skade andre samfunnsområder?**
- Hvordan redusere forbruk og samtidig opprettholde et bærekraftig næringsliv? Hvordan kan bedrifter stimuleres?
- Hvordan kan vi skape nye inntektskilder som erstatning for nedgang i forbruk?
- Hvordan kan vi unngå stor arbeidsløshet og stagnering i norsk økonomi?

- Bedre på gjenbruk
- dårlig sirkulær økonomi
- mye å utnytte på bærekraft
- skape noen flere arbeidsplasser
- prosess som man som samf går igjennom sammen
- der man kjøper produkter er ikke her hjemme
- mer samarbeid
- lettere tilgjengelighet hjemme
- mer bærekraftig tilbud
- gjøre noe med bruk og kast samf
- dyrt å reparere
- mulighet til å gjenbruke det du selv har gjennom repareringssystem - blir kvitt bruk og kast system
- dyrt å reparere
- momsfristak på rep
- skape arbeidsplasser rundt gjenbruk
- samf system hvor ting koster mer
- fjerne moms på rep ikke nok- må lage et system som belønner de gode tingene
- snu skattesystem hvor man blir belønnet
- Prøve å reparere istedenfor å kjøpe nytt
- Bruke arbeidskraft til å reparere istedenfor å produsere.
- Ordning for å levere, reparere og bytte.
- Momsfristak for reparasjon og ombruk.
- Produsenter har mer ansvar for produktene, for eksempel produsent/leverandør eier produkter og leier ut. Slik har de egeninteresse for lang levetid og bærekraft.
- Temu, billig import. Norske konkurrenter blir ikke "konkurransedyktig". Prisnivået gjør det ikke bærbart.
- Hva som er rammebetingelser og hva som er valg vi kan gjøre
- Skape bærekraftig næringsliv/privatliv, ikke bærekraftig slik det er i dag
- individuell personlig forbruk, intensjoner og atferd knyttet til bærekraft.
- Personlighet, hvordan påvirker det atferd.

- Vi må tenke på mangel på kunnskap, holdningskampanjer fungerer ikke så godt. Hvordan motivere? Utdanne og informere, sånn at de kan tenke på en måte som fremme bærekraftig. Hva er i det for meg tankegangen - kan brukes for å fremme bærekraftig forbruk
- feil tilnærming - "må bare bli litt mer bærekraftig" ikke nok - vi trenger en omstilling generelt. Hva som er grønt - er ikke tydelig, gjør det vanskelig for forbrukeren
- Skal bedriften prøve å se ut som de gjør i dag? er det et mål? Finnes nye måter å tenke bedrift på - maksimal samfunnsnytte.
- vi må ha en endring i hvordan man driver bedrifter på.

- **Hvordan kan vi omstille oss og samtidig sikre arbeidsplasser i Norge?**
- Hvordan kan vi legge til rette for en omstilling i arbeidslivet som ivaretar de som mister oppgaver og arbeid?
- Hvordan kan vi få til en tilstrekkelig omstilling uten, at vi mister tillit og balanse i Norge?
- Hvordan balansere gjenbruk med verdiskapning?

- Skape arbeidsplass ved å tilrettelegge for rep av hvitevarer
- Redusere det som er utløser for forbruk (mulighet for å kjøpe billigere varer hjemme)
- lettere for folk å få tak i ting uten å gå internasjonalt
- reparasjon en form for arbeid.
- Forby reklame i offentlig rom
- Vi må innstille oss på å omgjøre arbeidskraften. Pomskoleres
- Forslag om borgerlønn
- Kan vi bruke KI til å endre arbeidslivet?
- Tillit og ballanse: Tillit må forankres slik at forbruker kan stole på at varene er bærekraftig.
- For at forbruket skal endre seg, bør det være lettere tilgang til gjenbruk, reparasjon og økt bevisstgjøring. Lettere tilgang til bærekraftige varer og mat.
- Øke tilgjengeleghet av bærekraftige varer.
- Det offentlige kan legge til rette for at aktører kan få det litt lettere for å starte bærekraftig.
- Ombygg.

- Gjøre "billige" varer ikke så billige. I dag blir fraktkostnadene beregnet ut fra det landet som varen blir sendt fra, men dette bør gjøres om slik at det blir brukt norske

- **Hvordan kan vi fremme teknologisk utvikling og samtidig sikre at det ikke fører til økt forbruk?**
 - Hvordan kan vi fremme teknologisk utvikling som en driver for grønn vekst, uten å øke forbruket? Å bli verdens mest digitaliserte land fører til økt forbruk av elektronikk og teknologi er ekstremt energikrevende.
 - Hvordan kan vi omstille oss til ny teknologi på en måte som ivaretar de som mister oppgaver og arbeid?
 - Hvordan kan vi møte bekymringene til dem som frykter at teknologi vil erstatte deres arbeidsoppgaver?

satser.

- Gode standarder (på ting som lages digitalt) er viktig.
- Mange kjenner til utfordring med forskjellige ladere, men også at systemer skal kunne snakke med hverandre på tvers. Vi må kunne beholde smartklokken selv om vi bytter mobil.
- Digitalisering er ikke et mål i seg selv. Hva er det vi virkelig trenger det til og når bør vi unngå det? Det kan føre til en mangedobling av energiforbruk hvis vi ikke håndterer dette, kanskje via regulering.
- Hvorfor skal vi fremme teknologisk utvikling? Vi tar ofte dette premisset for gitt. Hvis ikke vi klarer å basere denne utviklingen på ombruk (innsatsfaktor), men det er lite sannsynlig. Vi må ha et mer bevisst forhold til dette.
- Det er viktig at vi tenker på det som gjør det enkelt for meg å gjøre bærekraftige valg i hverdagen.
- Ref. å gjøre det bærekraftige valget til det enkleste valget (f.eks gjennom digitalisering/digitale løsninger), men her møter vi også et sterkt kjøpepress med algoritmer og KI som treffer svært godt. Vi må ha rammer for hvordan digitaliseringen kan gripe inn i livet vårt, dette er dessverre her mye av den digitale utviklingen skjer.
- Det er vanskelig å komme igjennom / å treffe de som ikke er opptatt av bærekraft (i feeden deres), f.eks med de gode bærekraftige løsningene. Det er også et spørsmål rundt hva som skjer når KI tar over oppgaver. Vil man miste jobben, ha behov ny kompetanse?
- Hva er konsekvensen videre. Det er komplisere og finnes ingen fasit, men f.eks matbutikker som forsvinner ved leveringstjenester (?).
- Utvikle teknologier med mindre klimaavtrykk og naturbelastning. Unngå teknologiutvikling som øker forbruk og skaper nye behov.
- Teknologier som gjør reparasjon, resirkulering og gjenbruk billigere og lettere tilgjengelig - kan også være økonomisk gunstig med tanke på at det kan medføre redusert produksjon/råvareutvinning.
- Større kartlegging av energiforbruk, forbruk av råvarer m.m. som resultat av teknologiutvikling
- Hjelp forbrukere via blant annet informasjonsspredning. Spre kunnskap om energibruk ved bruk av teknologi, for eksempel KI-modeller. synliggjøring av energiforbruk - for eksempel ved innkjøp av mobil; hvor mye energi koster den i produksjon, årlig m.m.

- Er nå fritt fram mtp innkjøp, nettbruk osv; bør komme føringer som virker mer styrende for forbruket innen teknologi.
- Holdningsendring: Bør ikke være press om å kjøpe det nye hver gang
- andre eierstrukturer på teknologi
- fra å være "om å gjøre å få forbrukeren til å bruke mest tid på det" til å bli hvordan kan det være mest gunstig for samfunnet
- Arbeidskraft er dyrt - lønner seg for folk å gjøre det minst mulig arbeidskrevende? Et problem, som det må endres på
- for lite folk til å fylle våre oppgaver, for mange oppgaver til overs
- er noens arbeid "meningsløs" må det skje en endring her?

· **Hvordan håndterer vi de økonomiske konsekvenser av bærekraftig forbruk for oss som forbrukere?**

- Hvordan kan vi som forbrukere omstille oss til høyere priser?
- Hvordan kan vi møte de som er dårligst stilt økonomisk og skape rettferdighet i en omstilling til et bærekraftig forbruk?

- Omstille oss til høyere priser (og det må det nok), da må vi gjerne ha en holdningskampanje. Men hvem er avsender her? Politisk, interesseorganisasjoner?
- Vi må begynne å snakke om levestandard og "behovet" for økt kjøpepress. Vi må ta diskusjonen og tørre å se på hvordan vi kan redusere forbruket.
- Det må kanskje ikke bli dyrere. Mye av det som lages i dag er ikke laget for å vare eller repareres.
- Skape positive senarioer til endringen.
- Borgerlønn.
- Folkeopplysning. Gjøre prisnivået forståelig, eksponere hvorfor noen produkter er så billig.
- Dilemma: Vår synkende etterspørsel etter f.eks klær vil skade arbeidsplasser i andre deler av verden.
- Det å være bærekraftig forbruker koster penger.
- Konsekvens for de med dårlig råd, må man leve for lite er det vanskelig å leve bærekraftig.
- Gi bedre subsidier til de som skal drive bærekraftige instanser
- Matvare og klær,-billigst dårligst miljømessig.
- Landbruket,-trenger gode vilkår for å drive landbruk
- Krevende å drive miljømessig landbruk
- Utfordrende å vite hvordan produkter er produsert i andre land.
- Reperasjon,-gjøre mer tilgjengelig

· **Hva er det gode liv i Norge i en fremtid med mindre forbruk av varer?**

- Hvordan kan vi legge mer vekt på opplevelser heller enn flere ting å kjøpe?
- Hvordan kan vi omdefinere hva "det gode liv" er, og ikke knytte det til forbruk
- Hvordan kan vi omstille oss og samtidig sikre valgfrihet i forbruk?
- Hvordan kan vi bevare og styrke vårt fellesskap i Norge i omstillingen?

- Økt forbruk sammenheng med økt forskjeller: Ved å minske forskjeller på folk kan vi få redusert forbruket.
- Vi hadde mindre forbruk tidligere på 60-70 tallet, nå er det høyere forbruk, varene har dårlig kvalitet sammenliknet med det som produserte tidligere.
- Kvalitet er viktig å relevant for tema. Man kan kjøpe store mengder av ting billig på temu f.eks.
- Må man eie alt?
- Kan man dele bil?
- Hvordan kan det gode liv ikke knyttes til forbruk?
- Utviklingen er dårlig, vi vil ha mer, større bedre. Når har vi det jeg trenger? Kan reparere og bruke ting igjennbruk. Kan vi være fornøyd med det vi har?
- Omdefinere det gode liv, hva er det?
- Samhold og felleskap.
- Aktører vil at vi skal kjøpe mer, ved bruk av reklame. Hvordan kan man motvirke dette så fokuset kommer på andre ting.
- Forslag på og ha en avgift på reklame som kunne brukes til kommunikasjon om berkraft og kampanjer.
- Det gode liv: tenketrenger jeg virkelig sett?
- Hva er det gode liv? Hvem definerer dette?
- Vi slipper energilekkasjen. Ved valg, kjøpepress. Ta tilbake litt ro og refleksjon. Ikke jage etter nye ting. Reparere.
- Tidsklemma kan være definisjon på det gode liv. Ha god tid til familie og fritid. 6 timersdag og borgerlønn...
- Jordbruk. Jobbe med hele kroppen. Dyr, frisk luft, jobbe med naboen
- Man må markedsføre verdier kontra varer. Opplevelser fremfor "harde pakker"
- Holdninger -folk må endre holdninger
- Det gode liv med mindre forbruk: Fokus på natur, fritid, og tid med familie og venner som kilder til glede og mening.
- Legge vekt på opplevelser: Stimulere til kultur- og friluftsopplevelser som konserter, fjellturer og lokale aktiviteter fremfor shopping.
- Omdefinere "det gode liv": Fremme verdier som samhold, bærekraft og selvutvikling fremfor materialisme.
- Sikre valgfrihet i forbruk: Tilrettelegge for tilgang til miljøvennlige produkter og tjenester i ulike priskategorier.
- Styrke fellesskapet: Skape flere arenaer for deltakelse og samarbeid, som lokale arrangementer, delingsøkonomi og felles prosjekter.

- **Hvordan kan vi skape bærekraftig forbruk i et samfunn basert på en vekstmålsetning?**
- Hvordan håndterer vi interesser i markedet som strider mot mindre forbruk? F.eks Selskaper kan ha interesser som går imot en grønnere verden.
- Hvordan ivaretar vi konkurransehensyn?

- Uenig i å basere samfunnet basert på vekst. Det er et sentralt problem.
- Vekst som prinsipp må vi gå bort i fra, grønn vekst eksisterer ikke.

Utfordringer

1. Politisk gjennomføringsevne

- kommer an på reg evne til å stride mot det som er populært og ikke, hvor mye de tørr å stride i mot folkets ønsker.
- informasjon på forbruk og kostnader rundt det må komme frem mye lettere
- Må få på plass en politikk som kan gjennomføres. Må involvere flere bredere. Flere konkrete eksempler på å få gjennomført redusert forbruk.
- Politikere ikke i nærheten av å tenke slik, pga de er redd for sin politiske posisjon. Virker ikke som om de vet hva som skjer. De har ingen unnskyldninger, men tar ikke tak.
- Har mye kunnskap om hva som må gjøres, men stoppes <v en fire-årig frykt av politikerne. Folket mer villige. Røykeloven, som et positivt eksempel. Vi har ikke et valg. politkerne må handle, og enkelt individer er ikke alene ansvarlig
- Folkepanelet må også gi tydeligere støtte om skikkelige tiltak. Et ombud, for belysning. Må få økonomisk støtte, og media dekning.
- Gjennomføringen er ikke kun opp til politikerne. Kommunen får ikke midler eller ressurser til å ta slike tiltak. Får kun beskjed om å løse, uten midler til å gjennomføre. Må ha en handlingsplan, som følger med midler og ansvar.
- De politiske partiene har en konkurranse om å love mest mulig om å kjenne minst på det grønne skifte. De grønne partiene gjør det for dårlig. Skaper polarisering grunnet økonomiske byrder. De som har mest, må betale mest. De med minst skal slippe å betale. De som er for å verne miljø taper.
- Ta i bruk kunnskapsbasert policy. Satser tid og penger på å gjøre ting annerledes på tvers av samfunnet. Hvordan kan dette være med på et skifte i politikken. Teknologiplattform for gjenbruk. Prioriteres blant kommuner. Hvordan få frem god og trygg politikk.
- Det burde å være lettere å eksperimentere med tiltak. For mye tid og byråkratisk med mye usikkerhet. Må være mulig å eksperimentere og få feedback fra folket. Kan virke som en enklere måte å få innspill.
- Er vi på 7 plass eller 156 plass? 2 forskjellige målinger. Det kan gjøre noe med vilje
- Stengt lovverk som gir mye dispensasjoner. F eks strandloven
- Politikere må følge reglene. Bruke statsforvalteren
- De har mål om hvor mange gårder/ jordbruk som skal legges ned, men når ikke de målene

2. For få økonomiske insentiver for sirkulære løsninger/gjenbruk

- Bør være pos og neg insentiver rent øko i forhold til forbruk- mest for bedrifter og de som står for produksjon, pos insentiver (må være mulig å belønne folk som jobber for mer bærekraftig forbruk), neg konsekvenser for de som ikke klarer og følge regler etc. (fremmer de som tenker og handler bærekraftig).
- Trenger strengere tiltak på å hive avfall. Trenger kutte avgifter på brukte varer. Meningsløst.
- Håndverk har gått i glem. Reperare klær. Var mye lettere tilgjengelig på skolen tidligere før. unge har aldri vært borti repressjon. Utdanningssektorer må styrkes. Kan

ikke forvente at befolkningen skal kunne reparere alt selv. De som er flinke på dette har ingen plattform for tjeneste sine. Må bli lettere å tilby. Dårlig økonomi.

- Offentlig infrastruktur, som gjør det mulig å finne dem kan reparere. Nyttene ikke å legge opp til reparaasjon når ting ikke kan repareres. Kan det ikke repareres burde det nesten være forbudt.
- Statens virkemiddelapparat. Innvarsjon Norge. Virkemidler for slike reparerings eksempler. Om det er politisk mulig. Skatt, ikke moms, stimulere, bremse opp.
- Få ombruk inn på vgs, for fremtidige tømrere.
- Lurt om folkepanelet kunne sagt at det må være mulig å raskt prøve ut ting. Politikerne er for redd, men gjennom folkepanelet kan dem få større rom. Støtte fra folkepanelet kan skape mer rom for eksperimentasjon.
- Vi må hente frem en kognitiv ramme for forbruk. Forskjell på holdninger rundt pris og kvalitet.
- Momsreduksjoner eller andre positive økonomiske sanksjoner på omsetning av brukte varer og reparasjonstjenester.
- Butikker bør kunne tilby reparasjon av varene de selger.
- Positive insentiver for forbrukerne - må ikke gi forbrukerne alt for mye ansvar til å ta valg som ikke tjener dem
- Strengere krav til kvalitet så gjenbruk og reparasjon blir mer attraktivt; betaler man mer og har varen bedre kvalitet er det fristende å betale for reparasjon. Et nytt produkt bør være signifikant dyrere enn brukte varer eller reparasjon.
- Økt reklamasjonstid/garanti; Vanskeligere å kjøpe dyrere "kvalitetsprodukter" hvis man ikke vet sikkert at man har det lenge.
- Statens stønadsordninger må også reflektere sirkulærøkonomisk tankegang; for eksempel kan disse ordningene dekke reparasjon, noe flere av dem ikke gjør i dag.
- Flere panteordninger - penger i retur hvis man returnerer bestemte materialer i god kvalitet. Også lett tilgjengelige stasjoner der dette kan gjøres.
- Avgift på forbruksreklame som settes inn på fond; kan brukes på spredning av bærekraftsinformasjon

3. Mangel på produsentansvar

- Smultringøkonomi - innenfor planetens tålegrenser samtidig som vi dekker behov. Systemene vi har i dag bidrar til å skape naturkrise (+++). Vil oppfordre folkepanelet til å tenke større. For eksempel: hva skal en bedrift være? Og hvordan skal de operere? Innenfor hvilke premisser? Social Enterprise er et eksempel som vi kan se på. Produsentansvar må handle om mer enn å være litt mer miljøvennlig. Produsentene står veldig fritt! Der de ofte ikke tenker på langsiktig påvirkning på mennesker og natur. Vi trenger strengere vilkår for hva som kan produseres hvordan, men også kulturen (i sosialt entreprenørskap er samfunnsnytte hensyntatt).
- Regulering er spesielt viktig på dette området.
- Ansvar koster og de aller fleste bedrifter gjør ikke dette på egenhånd.
- For noen produkter er det fungerende produsentansvar.
- Det er også pågående arbeid om å utvide dette arbeidet.
- stilles noen krav til produsentene om varighet - garantier for kvalitet, bærekraftig produksjon, og reparasjon. Salget går ned - men kan erstattes med reparasjon og servicemuligheter

- Reklamer - burde gjøres noe med, ikke fremme overforbruk
- Bedriftene burde forandre eierstrukturen og profitten gå mer tilbake til samfunnet
- burde være en standard med merking som faktisk sier noe levetid og ikke "greenwasher" seg selv
- Større krav til bedriftene om hvordan de skal produsere ting
- Nettvarer fra Kina - må spesifiseres hvilken kvalitet disse har, og hvordan de har blitt produsert
- Importvarer generelt må ha en merkeordning
- Er mange ledd i produksjonen, produsent må stilles ansvarlig for alle ledd i produksjon. Må være sporbart
- stilles noen krav til produsentene om varighet - garantier for kvalitet, bærekraftig produksjon, og reparasjon. Salget går ned - men kan erstattes med reparasjon og servicemuligheter
- Reklamer - burde gjøres noe med, ikke fremme overforbruk
- Bedriftene burde forandre eierstrukturen og profitten gå mer tilbake til samfunnet
- burde være en standard med merking som faktisk sier noe levetid og ikke "greenwasher" seg selv
- Større krav til bedriftene om hvordan de skal produsere ting
- Nettvarer fra Kina - må spesifiseres hvilken kvalitet disse har, og hvordan de har blitt produsert
- Importvarer generelt må ha en merkeordning
- Er mange ledd i produksjonen, produsent må stilles ansvarlig for alle ledd i produksjon. Må være sporbart
- Produkter designes for kort levetid (planlagt foreldelse), som øker avfallsmengden.
- Manglende ansvar for gjenvinning og miljøpåvirkning fører til større press på naturressurser.
- Forbrukere bærer ofte kostnadene for reparasjon eller utskifting, fremfor produsentene.
- **Løsninger:**
 - o Innføre strengere krav til produsenter for bærekraftig design og holdbarhet.
 - o Stimulere til produsentansvar for gjenvinning, som pant på elektronikk og andre varer.
 - o Støtte lovverk som forbyr planlagt foreldelse og fremmer reparerbarhet.
 - o Skape incentiver for produsenter som tilbyr reparasjonstjenester og sirkulære løsninger.

4. Kulturelle barrierer og sosiale normer

- Virkemiddelpakker som må gjennomføres. Tenke bredt, kombinere virkemidler for å nå ut. I tillegg, gå stegvis frem. Rulle det ut over tid. Støtte nisjegruppene som kan bane vei og være med å starte en verdiendring. Som senere kan bli til regulering.
- Kommunikasjon om klima/miljø blir ofte veldig teknisk. Men kanskje vi må snakke litt mer fra/til hjertet. Vise de gode eksemplene og ha en litt mer kvalitativ tilnærming. Ellers faller mange fra.
- Veldig mange forstår ikke hvor stor endringsprosess som trengs for at vi skal klare dette. Folk trenger en alternativ visjon med livskvalitet! Å være sammen med andre.

Hvordan kan man kommunisere denne visjonen, samtidig som vi kommuniserer alvoret?

- Angående tall, vi mister en del i denne prosessen med å måle. Det er tiltak som er vanskelig å måles, men som likevel kan gi store resultater.
- Vår oppfatning av hva som er normalt er viktig. Vi forventer å gå opp i lønn hvert år. Men et alternativ kunne vær å gå ned i arbeidstid (med samme lønn). Det ville vært interessant å legge andre ting inn i potten og se hvordan det fungerer.
- Vi må utforske andre typer piloter og systemer. Rundt forbruk, men også livskvalitet. Forbruk er knyttet til livskvalitet, men er dette egentlig riktig?
- Medlemmene får spørsmål om hvilket nivå vi ser på - litt mer sirkulært eller systemendring? Kommer inn på at det er potensiale om i emballasje.
- Konkret tilbakemelding: regjeringen må utforske alternative juridiske selskapsformer som integrerer sosiale og miljømessige mål. Motivasjonen til selskapene er et problem. Insentivene til bedrifter og mennesker/natur må gå hånd i hånd. Vi kan bruke prissetting (av natur osv), men det finnes kanskje bedre alternativer i de nye selskapsformene.
- Prøve å finne måter der mote og trender ikke endrer så raskt.
- Hvordan endre gavekulturen?
- Grunnleggende ting er hva som ansees kult og trendy. Kan bærekraftige selskap snu moten, slik som Tise? Hvordan skal vi klare å finne en ledestjerne som kan vise veg.
- Kan man gi gaver som er brukt? Tror vi bør tillate oss å gjenbruke gaver.
- Holdninger til at varene må være helt tipp topp stand, og ikke ha noen lyter, bør kanskje sees på.
- Få inn trenden til å kunne reparere varer, som f.eks: hvitevarer.
- Gi produsentene ansvar for å selge bærekraftig, og for hvordan man skal markedsføre på en god måte.
- Promotering og reklame, der har vi allerede gode regler i forhold til alkohol, er dette noe som kan videreføres til andre forbruksvarer?
- Reguleringer med f.eks. forbruk, økonomiske virkemidler.
- Skoleuniform.
- Gjøre økt forbruk mindre tilgjengelig.
- Digitalt produktpass: [Digitale Produktpass - EU's nye krav | GS1 Norway - GS1 Norway](#)
- Kulturelle og sosiale normer, det å være forbruker,-det sier noe om oss hva vi kjøper. Regulativer kan føre til at vi kan endre vaner.
- En del overforbruk kan være regulert bort, for eksempel gjennom regulering/forbud av visse typer varer
- Kan være krav til kvalitet, for eksempel krav til antall vask
- Forbud mot sosiale medier for ungdom, for å unngå påvirkning der
- Fjerne press/kjøpepress gjennom reklame
- Folk kjøper seg "lykkelig"
- Minne folk på at lykken er andre ting enn å kjøpe ting,
- Endring av gavetradisjoner

5. Kompleksitet i regelverk

- Personlig ikke glad i regelverk, men kan være mangel på regelverk.
- Variasjoner i kravene, nen steder er det mer kildesortering enn andre steder. Kunne det vert mer likhet, og litt strengere?

- Det kommer et sett med regler som man føler seg trykket inn i uten at du vet hvordan du forholder til det i en bedrift. Det er ingen holdningskampanje som hjelper til hvordan man kan forholde seg til reglene.
- Det er klageøvelser som ikke kommer til nytte i bedriften. Et komplekst regelverk kommer i konflikt med bedriften.
- Man må komme med forslag til å kunne forholde seg til reglene og at det gir en gevinst slik at man ønsker å følge reglene.
- Noen selskaper må bare begynne, slik at kanskje andre følger etter.
- Det blir lite tiltak i holdning til å følge reglene, når det ikke følges opp og tilrettelegges av bedriften.
- Holdningskampanje tilsvarende røykeloven. Opplæring i skolen, ta det inn i bedrifter, hvorfor skal vi gjøre dette?
- Strengt konsekvenser av brudd på reglene. Gjøres et stort vesentlig inngrep. Regler må være lette og forstå og forholde seg til.
- Det er en stort utfordring at det er for mange informasjonskanaler til befolkningen.
- Vi har vaner som vi er vant med som er vonde og vende. Det hjelper ikke alltid emd å gi gulrot, men mye "pisk". Hvordan kan folk akseptere "piskan" og også forstå gulroten?
- Det er vanlig at folk med god økonomi som handler brukt på app til seg selv og barna.
- Vi har en større kamp nå sammenliknet med tidligere. Kyniske reklame kampanjer.
- Vi importerer billig plast som ikke kan resirkuleres, kan man lage større avgifter så det ikke lønner seg å handle de "dårlige giftige" varene. Det er vanskelig å resirkulere store mengder emballasje.
- Kan man pante resirkulerbare ting tilbake til leverandøren?
- Silotenking. Mangler overordnet mål. Målet er på under 3 prosent mens det som trengs er 60 %.
- Forenkle lovverk. Bli litt verdi styrt og ikke bare regelstyrt
- Børekraftsinstitusjon. Som vil ha et mandat og kanskje myndighet til å si stopp.
- En 100 årsplan. Som blir uavhengig av valg hvert 4 år
- Varer som vi forbruker er ikke nødvendigvis produsert i N så det kommer ikke inn under norske lover
- Vi må være tydelig på forventninger.. Så det ikke kan avfeies. Politikerene må ta ansvar
- A og H opptatt av økonomisk vekst. Må begrense uttak av naturressurser. De tror folk er i mott endringer, men mange er nok klar for dette. Og vi er omstillingsdyktige. Har tålt mange omstillinger

6. Mangel på informasjon og kompetanse i befolkningen om hvordan redusere forbruk

- Det pålagte returprosenten er for lav, selskapene prioriterer ikke mer enn kun det som er pålagt til å ta inn.
- Reklame er en kynisk bransje som bruker mye psykologi for å øke forbruket for og selge mer. Og er sterkt medvirket til at forbruket går opp.
- Det er lite informasjon om hva som skjer når du returnerer og panter. Hva skjer egentlig med det du panter og returnerer?
- Det burde være sporing på det du panter og returner osv..
- Det hadde vært en trygghet og vite at det faktisk lønner seg å pante, så man vet at det du gjør av bidrag til sortering faktisk lønner seg og ikke bare går opp i spinn..

- Det må komme regler som man blir pålagt til og følge og som lønner seg å følge. Det må være pålagt å opplyse forbrukeren hvordan varen har blitt produsert. Hjelper det? Kanskje ikke med en gang, men med tid. Informere om det kan resirkuleres
- Det står ikke noe i merkingen godt nok til og vite om det er berekraftig.
- Spre kunnskap om redusert forbruk og godene av dette. For eksempel: Ikke bra å kjøpe ny elbil hvis du egentlig ikke trenger ny bil - da er det bedre å ikke kjøpe noen ny bil i det hele tatt.
- Mange oppfatter reparasjon og få eiendeler som noe negativt - for eksempel at det reflekterer fattigdom. Må få bukt med disse feiloppfatningene.
- Informere om avfallshåndtering; hvor ender det man kaster opp og hva er konsekvensene av det
- Ikke legg all byrden hos forbrukerne: Ikke realistisk at alle skal ha full kontroll på nyansene i alle miljøspørsmål. Lett tilgjengelig informasjon som for eksempel merkeordning av kvalitet/levetid reduserer denne byrden.
- Skoler: Fra 2009-2022 hadde man den naturlige skolesekken - skoler fikk bistand i bærekraftsundervisning. Kunne fått dette eller et liknende prosjekt på beina. Temadager, fagfolk som holde foredrag på skoler ++
- Spre informasjon om løsningene som allerede finnes: Resirkulering, hvor man får tak i bærekraftige produkter. For eksempel vha sosiale medier, reklamer, tv, og de andre platformene der folk typisk blir eksponert for kjøpepress.
- Viktig å slå hardt ned på grønnvasking, svekker tillit til annen god miljøinformasjon.
- Mulig å kombinere økonomiske insentiver og økt informasjon/kompetanse: Økt kompetanse rundt reparasjon er også økonomisk for enkeltpersoner da man slipper å kjøpe nytt.
- "Nudging",-kjempepotensiale som ikke er brukt
- eks: mindre tallerkener=mindre mat o.l.
- Folk må ha lyst og det må være enkelt å ta til seg kompetanse. Må "pakkes inn" i noe som gjør det gøy for folk å være med.
- Finne gode og morsomme måter for elever å lære om bærekraft, gjennom for eksempel små skoleprosjekt
- Opplysning allerede på skolen. Få mer inn i undervisning
- Folk tenker ikke over hva hvert enkelt kjøp gjør med miljø (f.eks temu)
- Alt er tilgjengelig døgnet rundt
- Det er vi som handler fra Kina
- Få informasjon om hvilke avtrykk vårt forbruk setter
- De fleste vet at overforbruk ikke er bra, kompetansebiten skorter det på, her må det gjøres noe (helhetlig forståelse)
- Voksne trenger å våkne opp, hvordan nå ut til disse?
- Bygge en nasjonal stolthet på at vi som et lite land kunne blitt gode på dette
- Positive fremtidssenarioer
- Gode rollemodeller, -kan like godt være Norge
- Strekke seg etter å være et lykkelig land. Stor Økonomisk vekst og bærekraft høres ikke helt forenelig ut.
- Kan Norge bli selvforsynt?
- Veileder for offentlig innkjøp. Man må bare vite hvordan

7. Teknologiske barrierer

- Ref. kommentar om markedsføring på sosiale medier. Hvordan det blir brukt den dag i dag er en barriere

- Teknologien må endres, vaskemaskinen og telefonen må kunne repareres. Dette krever større politisk enighet, f.eks. EU nivå. Samordne regelverk
- Software teknologi og selskaper, google, facebook, microsoft ol. påvirker forbruket. De baserer seg på reklameinntekter og bruker metadata til å skape etterspørsel. Predatorisk.
- Skaper ny teknologi for å spare, men fører det til unødvendig forbruk av nytt kult teknologi.
- Geografien til Norge er en barriere. Langt mellom reparasjonsfasiliteter. Kan nettbutikker være løsninger. Hvordan kan transport forberedes.
- AI chatbotter, søkemotorer har blitt bedre. Her får man god informasjon på hvordan ting kan repareres, gjenbrukes, ombrukes.
- dårlig fordelt infrastruktur
- dårlig resirkuleringsteknologi - utvikle dette - gjøre det attraktivt å satse på dette
- vanskelig å resirkulere enkelte materialer
- bygge system for gjenvinning og gjenbruk
- bærekraftige løsninger som er billig for bedrifter
- samarbeid mellom alle ledd som er innblandet
- Økonomien er styrende..
- Hvem kan kontrollere at alt foregår ærlig og redelig og ikke minst bærekraftig
- Det er vanskelig å "bevise" en bærekraftig utvikling
- Avfall fraktes for å brennes - vi trenger ny teknologi for å forhindre dette, gode løsninger nasjonalt
- tekstilavfall ender opp på feil sted - hoper seg opp, og tas ikke hånd om ordentlig
- produsenten sier fra seg ansvaret så fort det selges - ingen som tar ansvar etter det
- Mer ansvar for hele livsløpet til produktet
- Nye "moderne" utgaver/ "siste modell" - endre synet på hva som er "in"/ eller standard her.
- Dårlig utviklet infrastruktur for deling og gjenvinning.
- Vanskelig å resirkulere enkelte materialer.
- Høy pris på bærekraftige løsninger.
- Manglende digitale verktøy for bærekraftig forbruk.
- **Løsninger:**
 - o Sats på bedre resirkuleringsteknologi.
 - o Bygg systemer for deling og gjenbruk.
 - o Gi støtte til bærekraftig teknologi for å gjøre det billigere.
 - o Øk samarbeid mellom næringsliv og myndigheter for å finne løsninger.

8. Lite personlig ansvar som forbruker

- Økonomisk ulikhet fører til en følelse av mindre ansvar for å redusere forbruk. Det er alltid noen som bruker mye mer
- Som person drøfter/er ikke klar over klimaavtrykket og konsekvensene av sitt forbruk. Legge trykk på og hindre distansering av konsekvenser
- I hvilken grad har vi i dagens samfunn definisjonsmakten av eget forbruk. Vårt forbruk er styrt basert på markedsføring. Kan markedsføring på sosiale medier kontrolleres.
- Kjøp og kast er enkelt, for enkelt.
- Digitalt produktpass ansvarliggjør forbrukeren.
- Tilgjengeliggjøre informasjon på en god måte, slik at forbrukeren blir bevisst hva man kjøper.
- Gjøre det lettere å ta gode personlige bærekraftige valg, også på tvers av generasjonene.

- Holdninger til forbruk av sesongvarer, trenger man trekk til sofaen til hver årstid og høytid?
- Det er på produsentsiden det største ansvaret burde ligge. Hvor billig er det lov å selge ett produkt? Hvor lett kan produktet bli reparert?
- Informasjon og bedre merking av produkt, slik at forbrukeren kan ta et bevisst valg ut fra informasjonen på varen.
- Kan man legge standard på hvor lenge et produkt skal vare?
- Holdningsarbeid. Blir vi påvirket av reklame og holdningskampanjer?
- Influensere